

УСПІШНІСТЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В РЕСПУБЛІЦІ СЛОВАЧЧИНА

Загальновідомо, що місцеве самоврядування є особливим видом управління, реалізацією гарантованого законом права територіальних спільнот громадян та органів, яких вони обирають, самостійно, під свою відповідальність і від свого імені вирішувати всі питання місцевого значення, діючи в рамках закону й виходячи з інтересів населення.

Завдяки децентралізації ефективність публічної влади загалом у багатьох демократичних державах було піднято на якісно новий рівень. З огляду на це, цінним є аналіз досвіду проведення децентралізації в низці європейських країн, зокрема, в республіці Словаччина.

Впродовж 1989-2005 роках Словацька Республіка пройшла через кілька фундаментальних соціальних і політичних змін. Насамперед, це була зміни політичного характеру держави – перехід від тоталітарного режиму до демократичного – і значне посилення приватного права і свободи особи.

Посткомуністична трансформація політичної свідомості словацького суспільства мала складний і незавершений характер, оскільки увібрала в себе комплекс суперечливих орієнтацій: реалізовані та нереалізовані соціальні очікування громадян; ностальгію за комуністичними цінностями та ліберально-демократичні орієнтири; національну толерантність і етнічну нетерпимість; усвідомлення «західної» та «східної» культурно-цивілізаційної належності;

єврооптимізм, євроскепсис і утилітарне розуміння європейського членства; оптимістичні та песимістичні настрої щодо розвитку держави. [1].

Словацьку траєкторію розвитку в цей період можна співвідносити з інституційною логікою в пострадянських режимах (зокрема в Україні), за умов якого йде поєднання демократичного фасаду з авторитарною внутрішньою логікою його функціонування.

На початках, як це мало місце і в Україні, необхідність децентралізації, яка декларативно проголошувалося урядом, на практиці перекривалася тенденціями до централізму та концентрації влади в руках правлячої коаліції. Намагання влади контролювати еволюцію локальної політики, розширювати повноваження загальнонаціональних органів влади, з одного боку, зумовлювалися потребами забезпечення сталості новоствореної держави, а з іншого – стилем правління тогочасного владного режиму. Основними цілями реформування в другій половині 1990-х рр. були проголошені: посилення самостійності муніципалітетів, усунення фрагментарності державного управління на місцях, здійснення нового адміністративно-територіального поділу Словаччини. У результаті довгої та складної дискусії державних діячів, експертів і громадськості щодо основних підходів до розвитку публічного управління в 1996 р. було прийнято два базових закони щодо реформування – закон «Про територіальний та адміністративний устрій Словацької Республіки» і закон «Про організацію місцевого державного управління». Реформа передбачала заходи щодо зміни адміністративно-територіального устрою країни і, відповідно, перебудови місцевого державного управління, а саме: скасування системи округів і окружних адміністрацій, відновлення крайового поділу та відповідно крайового рівня державного управління. [2 Там само].

Публічне управління і після реформи мало характер дуальної моделі з розвинутою підсистемою державного управління і неповноцінною підсистемою самоврядування. Формування і діяльність місцевих органів державного

управління відображало політичну кон'юнктуру, яка складалася на центральному рівні.

З 1998 року адміністративно-територіальний поділ Словаччини поступово змінювався і був створений другий рівень самоврядування (вищі територіальні одиниці), кілька сотень повноважень було передано від державної адміністрації до муніципалітетів і вищих територіальних одиниць, фінансування місцевих урядів змінилося, і, таким чином, зміцнилася автономія прийняття рішень територіальне самоврядування, а також механізми контролю в державному управлінні. Впровадження цих змін створило умови для більш високого рівня участі громадян в державному управлінні, виконання принципу субсидіарності, посилення позиції та відповідальності територіального самоврядування в наданні громадських послуг, а також у розвитку муніципалітетів, міст тощо. З цією фундаментальною зміною "боротьба за демократію" також частково змінилася до рівня муніципалітетів і вищих територіальних одиниць.

У 1999 р. уряд ініціював підготовку реформування системи публічного управління Словаччини, ухвалив «Стратегію реформування публічного управління» як комплексний документ, що містить принципи та засади децентралізації, деконцентрації, деєтатизації та раціоналізації публічного управління. Реформа переслідувала такі ключові цілі: створити нову ефективну модель публічного управління шляхом децентралізації та демократизації існуючої системи; відреагувати на новітні тренди публічного управління в інших країнах і долучитися до єдиного Європейського адміністративного простору; сформулювати передумови для горизонтального управління економічним і соціальним розвитком шляхом створення компетентних структур управління на локальному та регіональному рівнях. [3].

1 травня 2004 р. Словаччина стала членом ЄС. Приєднання Словаччини до НАТО та ЄС підвело своєрідну риску в процесі переходу до демократії. Децентралізація на всіх рівнях – політична децентралізація, децентралізація повноважень, децентралізація фінансів – стала ключовим інструментом для

змін в організації державного та публічного управління. Для підготовки реформи в уряді було створено посаду Уповноваженого уряду у сфері реформи публічного управління.

Далі настав час економічних реформ, що полягали в ліквідації бар'єрів, які перешкоджають розвитку ринкової економіки, заснованої на приватній власності. Іншою, можливо, найважливішою сферою змін була організація держави, особливо нова структура та функціонування державного управління та надання публічних послуг. [4].

Ухвалення у 2001 р. законів «Про самоврядування вищих територіальних одиниць» та «Про перехід деяких видів компетенції від органів державної влади до муніципалітетів і вищих територіальних одиниць» та інших законів запустило процес практичного реформування в цих сферах.

Децентралізована держава дозволила краще використовувати людські та виробничі ресурси і природний потенціал словацьких муніципалітетів і регіонів на благо їх жителів. Децентралізація та пов'язана з нею реформа державного управління, подібно до України, стала необхідністю для географічно та етнічно різноманітної Словаччини. Це також інструмент для зміни характеру держави – щоб громадськість сприймала державу не лише як інституцію, а й як спільноту громадян, які з нею доленосно пов'язані і які повинні мати спільний інтерес у процвітанні села, краю, а отже і держави в цілому.

Сучасна глобалізація активно або пасивно має великий вплив на ментальність, соціальну поведінку, на життєвий світ людей. В умовах процесу глобалізації змінюються мотиви і ціннісні орієнтири людей. Зростає індивідуалізація сучасних суспільств в умовах прогресуючого ослаблення зв'язків особистості з певним соціальним середовищем або групою, все менш здатних забезпечувати її чіткою і ясною системою норм, цінностей, стандартів поведінки. [5]. Натомість, процеси децентралізації стимулюють громадян все активніше брати участь у різноманітних об'єднаннях. Це один із важливих механізмів Європейської хартії місцевого самоврядування. Конституція

Словаччини визнає право органів місцевого самоврядування на об'єднання та формування різноманітних асоціацій громадян.

За останні роки Словацька Республіка доклала значних зусиль у сфері децентралізації публічної влади. Повна і беззастережна ратифікація Європейської Хартії місцевого самоврядування; конституційні зміни; створення двох автономних територіальних рівнів самоврядування; масова передача повноважень муніципальним та регіональним органам влади; подвійна фіскальна децентралізація тощо. [6]. Таким чином, із централізовано-унітарної країни Словаччина перетворилася на децентралізовану з чітким розподілом компетенції між рівнями управління, між якими відсутня будь-яка ієрархія. Муніципалітети і регіони наділені чималим обсягом чітко визначених законом повноважень. Втручання держави в місцеві справи суворо обмежено і регулюється законом. Муніципалітети мають організаційну і матеріальну самостійність. Місцевій владі гарантується право на захист своїх прав і інтересів.

Отже, визначальним у процесі децентралізації є те, що система місцевого самоврядування повинна формуватися з огляду як на світовий досвід, так і на ґрунті місцевого середовища і з урахуванням його особливостей. Також слід зважити на те, що формування та становлення місцевого самоврядування – це тривалий і важкий процес, який потребуватиме багато зусиль і часу не лише від влади та політикуму, але й від усього суспільства. [7].

Список використаних джерел:

1. Ключович А.Ю. Еволюція моделі суспільно-політичного розвитку в Словацькій республіці URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/dis_klyuchkovych.pdf (дата звернення: 23.03.2024)
2. Там само.
3. Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 695/1999 z 18. augusta 1999 k stratégii reformy verejnej správy v Slovenskej republike. URL:

http://www.vlada.gov.sk/uznesenia/1999/0818/u_0695_1999.html (дата звернення: 15.05.2024)

4. Viktor Nižňanský Decentralizácia štátnej moci v Slovenskej republike
URL:https://www.komunal.eu/images/pdf/decentralizacia_bilancia.pdf (дата звернення: 22.05.2024)

5. Пилипенко Т.І. Інформаційна складова глобалізації як виклик сучасній українській державі /Т.І.Пилипенко //Інформаційні ресурси, інтелектуальна власність, комунікації в освітньо-науковій та інноваційній сферах: філософсько-правові та прикладні аспекти: Матеріали круглого столу / 12 травня 2017 р., м. Вінниця / Упорядники : Довгань О. Д., Беланюк М.В., Лапшин С.А., Радзієвська О.Г., Яременко О. І. ВДПУ, НДПП НАПрН України, К., Видавничий дім «АртЕк», 2017. С.130-136.

6. Чиркін А. С. Характеристика місцевого самоврядування Словаччини в контексті відповідності стандартам Європейської Хартії місцевого
URL:https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17780/1/Chirkin_89-102.pdf
(дата звернення: 23.04.2024)

7. Віктор Венцель Європейська система місцевого самоврядування та український контекст URL:<https://decentralization.gov.ua/news/14397> (дата звернення: 23.04.2024)

Тимошенко Є.А.

асистентка кафедри фундаментальних
і приватно-правових дисциплін
ВДПУ ім.М. Коцюбинського
Аспірантка Державної наукової установи
«Інститут інформації, безпеки і права НАПрНУ»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ДОСВІД ЄС ТА УКРАЇНИ

У наші часи найбільш актуальним є розвиток технологій та їхнє застосування в різних сферах життя. Освіта не є винятком із цього правила,